

Agresivní pacient v klinické praxi zdravotníků

PaedDr. et Mgr. Eva Zacharová, Ph.D.

Fakulta zdravotnických studií, Ostravská univerzita v Ostravě

Jednání a komunikace s psychicky labilním až agresivním pacientem je velmi náročný úkol pro všechny zdravotnické pracovníky. Při zvládnání této problémové situace je nutné dodržovat určitá pravidla a zásady, které souhrnně nazýváme profesionální chování.

Klíčová slova: zdravotnický pracovník, agrese, agresivní chování.

Aggressive patient in paramedical workers' clinical practice

Communication and dealing with a mentally labile, nearly aggressive patient, is a very demanding challenge for all the paramedical workers. In the course of management of this problematic situation it is necessary to follow some particular rules summarily called professional conduct.

Key words: paramedical worker, aggression, aggressive behaviour.

Interní Med. 2009; 11(10): 471

Setkání nemocného se zdravotníkem se učí-me od dětství a probíhá v průběhu celého života. Záleží vždy na mnoha okolnostech a situacích, například na věku, pohlaví, vztahu k nemoci, průběhu či formě nemoci, které mohou společně ovlivnit chování nemocného člověka.

Ne každý pacient je schopen zvládat novou, pro něj problémovou situaci, zvláště když prožívá strach a úzkost, je nespokojený s průběhem hospitalizace, když až příliš citlivě vnímá aktuálně sdělenou nepříznivou diagnózu, je zklamán z málo nadějných prognóz, z omezených možností léčby či prožívá silnou bolest. Všechny tyto okolnosti, ale i mnoho dalších, mohou vést k nepříznivé reakci nemocného, v některých případech mohou vyústit v **agresi**.

Agrese je popisována jako útočné jednání s cílem záměrně nebo nezáměrně ublížit.

Sestra je mnohdy první osoba, která se v klinické praxi s pacientem setkává. Je to právě ona, která s ním komunikuje v čekárně, přijímá ho na oddělení, předává pokyny, které nemocného směřují na další vyšetření, ošetřuje zranění a v neposlední řadě stojí po boku lékaře, aby mu asistovala při odborných výkonech. Sestra je osobou, která může vnímat a pozorovat výkyvy nálad, změny v chování a reakce nemocného člověka.

Mezi nejčastější projevy emočního neklidu, kdy lze předpokládat, že pacient situaci nezvládá a chystá se k aktivnímu projevu, patří:

- nervozita, rozrušení, nápadná gestikulace
- podupávání a kopání do předmětů v okolí
- prudké klepání, bouchání dveřmi, házení dokumentace na stůl
- upřený až provokující pohled do očí
- napětí ve tváři, nervózní pomrkávání, semknuté rty nebo úšklebky, nepravidelný hlasitý dech

- sevřené pěsti, gesta připomínající bití, strkání do osob
- celkové napětí směřující k výbuchu
- agrese v řeči, spojená s vulgarizmy, urážkami, vyhrůžkami
- narušení osobní zóny lékaře i sestry

V akutním okamžiku lze využít dva osvědčené přístupy k agresivnímu pacientovi:

- Zjistit, co bylo spouštěcím momentem neadekvátního chování, a to pomocí **rychlých otázek**. Zdravotník tak získá čas na rozmyšlenou, jak se zachovat dál, a překvapí pacienta opačnou reakcí, než očekával.
- Je však možné, že se zdravotníci rozhodnou **nereagovat** na pacientův amok, trpělivě vyslechnou příčinu jeho reakce a následuje omluva s ujištěním, že dojde k nápravě.

Při práci s agresivním pacientem je vhodné zachovávat určitá pravidla v chování i komunikaci, která pomohou lékařům a sestřám při řešení nelehké situace. Obecně platí:

- Zachovat klid při jednání s pacientem (či jeho rodinou), respektovat normy společenského chování, nenechat se vyprovokovat.
- Neodpovídat na agresi protiútokem, nenechat se vyprovokovat k hrubému a vulgárnímu chování.
- Pozorně vyslechnout stížnost, zachovat akceptující postoj (akceptace neznamená souhlas se situací).
- Nehodnotit chování, neodsuzovat nemocného, vyjádřit nesouhlas s chováním, nikoliv s nemocným.
- Projevovat zájem o situaci nemocného doplňujícími otázkami.
- Vyjádřit empatii a porozumění verbálními i neverbálními prostředky.

- Snažit se hledat důvody pacientova hněvu.
- Pokusit se nemocnému vyhovět, nebo klidně vysvětlit naše stanovisko a vyjádřit pochopení s nepříjemnými následky.
- Srozumitelně vyhodnotit situaci, sdělit závěr, přesvědčit se, že nemocný porozuměl.
- Udržovat od pacienta bezpečnou vzdálenost a respektovat osobní prostory.

Při respektování těchto zásad je vhodné do jednání vnášet i další uklidňující vlivy. Zdravotníci si musí uvědomit následující zásady:

- Nepotřebují dominovat – tím dochází ke zmírnění napětí mezi nimi a agresorem.
- Volit pomalé tempo řeči – naše tempo postupně přejímá i pacient.
- Udržovat oční kontakt – ten přerušovat krátkými pohledy po místnosti, dokumentaci.
- Sedět (stát) klidně, nedělat prudká gesta, nenakročovat náhle směrem k pacientovi.
- Nechat otevřenou ústupovou cestu, v případě nebezpečí volat pomoc (pozor na agresora ozbrojeného různými předměty).

Zážitek spojený s napadením, tedy pocity vlastního ohrožení, se dotkne každého člověka. Zdravotník tento okamžik může chápat jako profesionální selhání, nedostatečné zvládnutí situace, někdy prožívá pocit viny, ale i obavy, jak se zachová příště. V přípravě profesionálních zdravotníků by tedy měly být zařazeny oblasti práce a komunikace s agresivními jedinci, abychom tak předcházeli stresu a negativním pocitům v těchto napjatých pracovních situacích.

PaedDr. et Mgr. Eva Zacharová, Ph.D.

Fakulta zdravotnických studií, Ostravská univerzita
Syllabova 19, 703 00 Ostrava
eva.zacharova@seznam.cz